

Platesamleren

Uten Jan Platous unike platesamling ville populærmusikkens historie i Norge ha vært et hekletøy med store huller.

OSLO: – Mye er gått tapt, sier Platou. – Jeg tror det ligger i populærmusikkens natur å ikke være tilbakevendende. Den har vært oppfattet som en bruksgjenstand. Slagere har kommet og gått, noen er blitt evergreens, noen har oppnådd status som tidsbilder, mens flertallet har forsvunnet i mengden og senere i glemselen. Og musikere og artister er kunstnere. Mange av dem har ikke tanke for å dokumentere seg selv. De er i stadig bevegelse. Arne Bendiksen forsøkte å etablere vannrette arkiveringsrutiner da han overtok plateselskapet Triola fra Egil Monn-Iversen i 1964. Han instruerte sekretæren sin til å sette fem eksemplarer av hver plateutgivelse i et arkivskap som bare han selv hadde lov til å forsyne seg av. Det gikk bra en stund, men så skled det ut, der også.

Sjur Harby

Kulturhistoriker, driver kulturarvbedriften Disen Kolonial, www.disenkolonial.no

sjur.harby@disenkolonial.no

Jan Platou har en imponerende platesamling

His Masters Voice

– Det er mange forklaringer på dette. Musikk er jo tilstedeværelse og av natur forgjengelig. Den eksisterer strengt tatt bare til siste tone ebber ut. Jeg tror dette har påvirket både utøvere og publikum. Dessuten har vel populærmusikken hatt lavere status og prestisje enn den klassiske musikken. Mye av den var rettet mot et yngre publikum eller mot lag av befolkningen som ikke ga den status. Jeg tenker høyt, sier Platou. – Jeg prøver å finne en forklaring på hvorfor det som mange elsker, ofte får en ublid skjebne i ettertid. Platebransjen har dessuten vært preget av fusjoner. Merker som Odeon, His Masters Voice og Columbia er alle historie, men var viktige aktører internasjonalt så vel som i Norge. Og når firmaer flytter, skal det ryd-

des og kastes. Ofte går det helt galt, som da Phillips her i Norge sendte en del av platearkivet sitt i en konteiner til Eindhoven i Nederland. Der gikk det hele på dynga, trolig ved en feiltakelse. Dette viser hvor viktig det er at det også for musikkutgivelser er en avleveringsordning til Nasjonalbiblioteket.

Så har du teknologien: Det har vært en rivende utvikling. Vinyl, LP-plater, kassetter, 78-plater. Han børster støvet av ord og begreper som vekker nostalgiske følelser. – Jeg har først og fremst plater i min samling. Lydbånd fra 1950- og 1960-tallet mister diskanten på grunn av jordmagnetismen. Ta Øystein Sunde for eksempel: Det er mye mer smell i de gamle platene hans, enn i CD-ene, som er remastret fra de gamle masterbåndene.

Prøysen

– Alf Prøysen? Det er jubileum for ham i år. Du har en komplett samling av utgivelsene hans? – Ja, det er en interesse som begynte allerede på 1960-tallet. Jeg ville høre sangene hans på nytt, men platene var ikke lenger å få tak i. Så begynte jeg å samle. Til å begynne med i det små, men etter hvert utvidet jeg til andre artister fra samme periode. Navn som Vidar Sandbeck, Per Asplin, Kurt Foss og Reidar Bø er godt dokumentert i min samling. Senere har jeg også interessert meg for andre typer utgivelser innenfor populærmusikken, men jeg har også sett mot revyscenen og innspillingerne derfra. Leif Juster for eksempel. Jeg tror vi har glemt hvor populær han var i samtiden.

Tilbake til Prøysen. Langsomt gikk det opp for meg at mye var i ferd med å gå tapt. At det på loppemarkeder og i bruktbutikker fantes innspillinger som var viktig for norsk plate- og musikkhistorie, og som ikke fantes i offentlige samlinger. Det er et tankekors at selv en så folkekjær artist som Alf Prøysen skal være vanskelig å få tak i. Da PolyGram i 1993 skulle utgi en CD-boks med alle plateutgivelsene hans, kom sannheten for en dag. Men, jeg kunne hjelpe dem, smiler Platou.

Fra krigens dager

Jeg har ikke det eksakte tallet, men jeg tipper at samlingen i dag teller et sted mellom 12 000 og 15 000 plater. Noe av det er sjeldenheter som knapt nok er å få tak i andre steder, og som i enkelte tilfeller heller ikke finnes i offentlige samlinger eller hos artistene eller plateselskapene selv. – Eksempler, sier jeg. – Vis meg eksempler. – Her, han henter frem et album i hyllen med singelplater.

Plate fra regjeringen i London fra de første krigsårene. Med grammofoonstifter!

Barneplater utgitt av Brødrene Johnsen tidlig på 1960-tallet med dramatiserte historier om Donald Duck og vennene hans

– Dette, sier han, – er ikke popmusikk, men viser at plater kunne brukes til så mangt. Dette er innspilte taler fra krigens dager, fra regjering og konge i London til den norske hjemmefronten, for å motivere dem til fortsatt kamp mot den tyske okkupasjonsmakten. De ble distribuert gjennom flyslipp og slett ikke ment for å spilles mer enn en gang eller to. Derfor er de sjeldne i dag. Kommer du over eksemplarer i en original pose, er du en heldig mann, og er de to grammofoonstiftene i hjørnet fremdeles på plass, har du gjort et funn. Grammofoonstifter var mangelvare. Platou har flere. Selvfølgelig.

Folkemusikk i verdenstoppen

– Inntrykket er jo ikke entydig, sier han uoppfordret. – Om populærmusikken har hatt en ublid skjebne her hjemme, er Norge i verdenstoppen når det kommer til gamle opptak av folkemusikkinnspillinger. Forleggeren og musikkhandleren William Farre, også kalt «guttemusikkorpsets far», gjorde lydopptak av folkemusikere. Ikke minst på Voss, der han i 1911 gjorde innspillinger med hardingfelespillere som Sjur Helgeland og Ola Mosafinn.

Dette er også en del av mitt samlerområde, smiler Platou. ☺